ДӘРІС 08

Заманауи медиа және концептуалды бейнелер

Тілдің әлемді бейнелеуі · Этнолингвистика · Ғылыми мектептер

Дәрістің мақсаты

1. Лингвистикалық антропологияның пәні мен зерттеу бағдарларын жүйелеу.
2. Тілдік әлем бейнесі ұғымын концептуалды визуализациямен байланыстыру.

Оқу нәтижелері

1. Этнолингвистика мен лингвистикалық антропологияны салыстырады.
2. Ғалымдардың ғылыми көзқарастарын кесте, карта арқылы жүйелейді.
3. Тіл мен мәдениет байланысына деректік мысал ұсынады.

Негізгі ұғымдар

1. Лингвистикалық салыстырмалылық — тілдік құрылым мен таным арасындағы байланыс мәселесі.
2. Этнолингвистика — тіл мен этномәдени тәжірибенің арақатынасын зерттеу.
3. Лингвистикалық антропология — тілдік тәжірибені адам және қоғам тұрғысынан зерттеу.

Ғылыми дәстүрдің сабақтастығы

Гумбольдт

Тіл және ұлттық рух

Сепир

Тіл мен мәдениет

Уорф

Тіл мен ойлау

Хаймс

Тілдесу контексі

Э. Сепирдің ғылыми ықпалы

1. Тілді мәдени тәжірибеден бөлек қарастырмауды ұсынған бағытқа ықпал етті.
2. Оның идеяларын Бенжамин Ли Уорф әрі қарай дамытты.

Б. Л. Уорфтың зерттеу нысаны

1. Тілдердің грамматикалық құрылымдарының ерекшеліктеріне назар аударды.
2. Тілдік айырмашылықтарды дүниені қабылдаудың түрлі тәсілдерімен байланыстырды.

Уорфтың негізгі тұжырымы

1. Грамматикалық айырмашылықтар таным мен дүниетанымға қатысты қарастырылады.
2. Дәрісте «әр тілдің өзіндік метафизикасы» идеясы аталады.

Тіл, ой және әлем: байланыс моделі

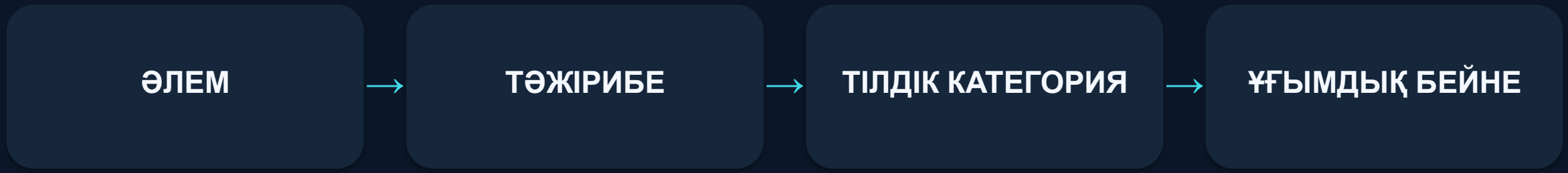

Тілдік категориялар ақпаратты жүйелеуге қатысады.

Сепир–Уорф гипотезасы

Ғылыми мәселе	Негізгі тұжырым
Тіл мен таным	Тілдің құрылымы қабылдаумен байланыстырылады
Пікірталас	Тұжырым сынға алынып, қайта қарастырылды
Зерттеу мәні	Тілдік дерек пен мәдени тәжірибені қатар қарау

Теория төңірегіндегі пікірталас

1. Тілдің танымға ықпалын абсолюттендіру — талқылауды қажет ететін мәселе.
2. Пікірталас тілдік дерек пен танымдық түсіндірудің арақатынасын ашты.

1990-жылдардағы қайта қарау

1. П. Ли еңбектері: Уорф идеяларын теориялық тұрғыда қарастыру.
2. Бұл еңбектер салыстырмалылық мәселесіне жаңа қызығушылықты көрсетеді.

Д. Хаймс: тілдесу контексі

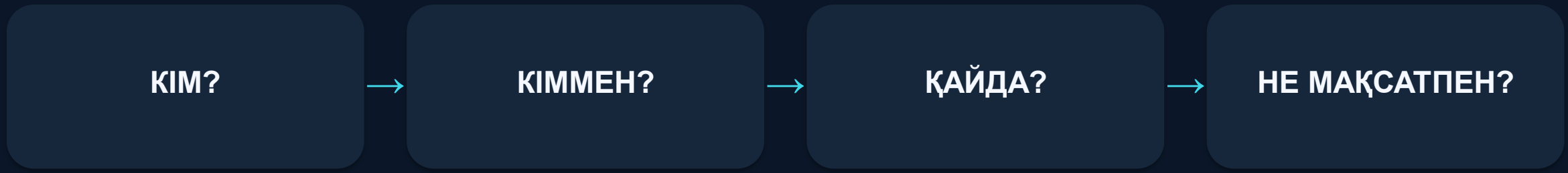

Тілдесуді әлеуметтік жағдайымен бірге талдау қажет.

А. Дюранти: тілдік антропология

1. Тілдік тәжірибе әлеуметтік және мәдени жағдайларда іске асады.

2. Лингвистикалық антропологияның қоғамдық ғылымдармен байланысы көрсетіледі.

Еуропалық және американдық мектептер

Мектеп	Негізгі фокус	Дәрістегі дерек
Еуропалық	Мәдениет және дүниетаным	Гумбольдт дәстүрі
Американдық	Салыстырмалы тілдік дерек	Сепир және Уорф
Антропология	Тілдесу ортасы	Хаймс және Дюранти

Антропоцентристік парадигма

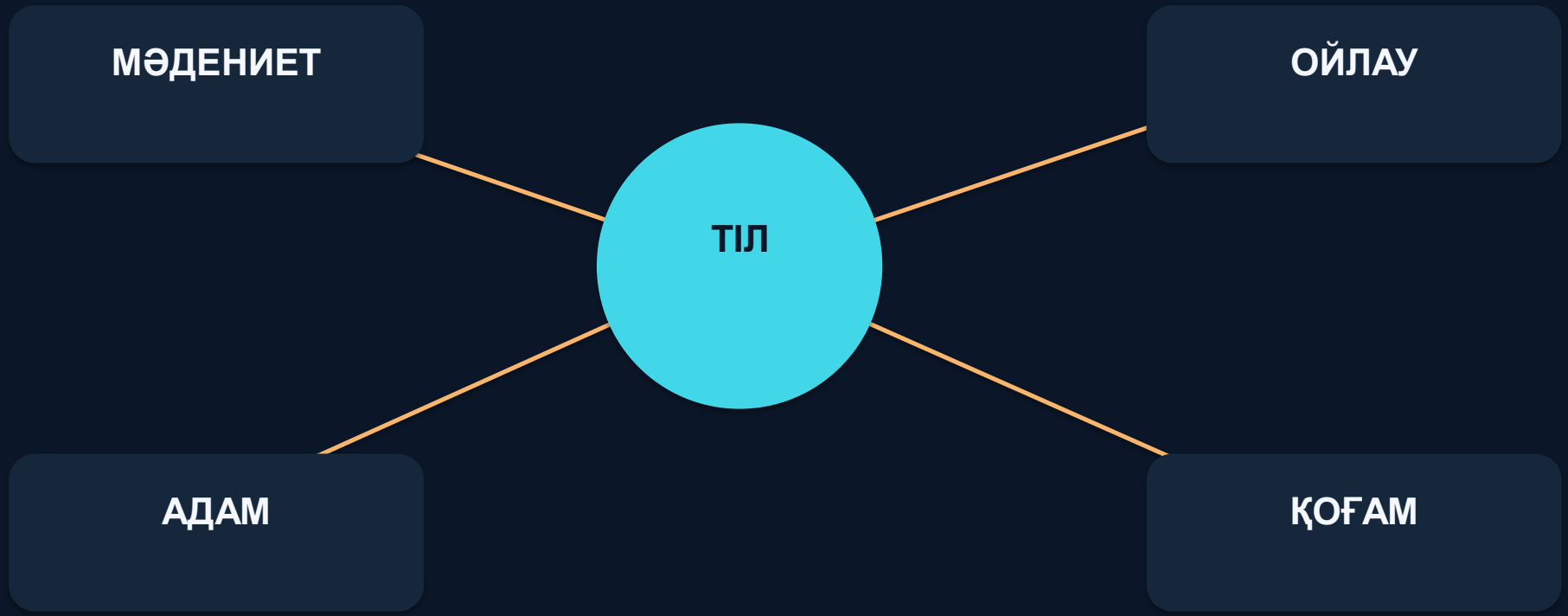

Тіл мен мәдениет бір-бірін түсіндіруге көмектеседі.

1. Сепир–Уорф гипотезасы танымға тілдің ықпалы туралы пікірталас тудырды.

2. Лингвистикалық антропология тілдік қолданысты адам және қоғам аясында зерделейді.

Өзін-өзі тексеру сұрақтары I

1. 2. Уорфтың тіл мен дүниетаным туралы негізгі пікірі қандай?
2. 3. Сепир–Уорф гипотезасы неге талқылауға түсті?
3. 4. Д. Хаймс зерттеуінің ерекшелігі неде?

Өзін-өзі тексеру сұрақтары II

1. 6. А. Дюранти тұжырымын түсіндіріңіз.
2. 7. Екі этнолингвистикалық мектепті салыстырыңыз.
3. Тапсырма: «Тіл — ойлау — мәдениет» концептуалды картасын жасаңыз.

Пайдаланылған дереккөздер

1. Дәрісте аталған: Э. Сепир, Б. Л. Уорф, Д. Хаймс, А. Дюранти еңбектері.

2. Дәріс бойынша библиографиялық мәліметтер.